

PROLOOG
 willemstr. 72,
 eindhoven. (510236)

BAAS,

**WIJ KOMEN
 AFREKENEN**

1. "Vakmanschap is meesterschap"

"Concurrentie is prima, dat bevordert de kwaliteit", zegt Pieterse. Tenminste zolang hij zelf nog een winkeltje heeft. Hij heeft lol in zijn werk. Klitsen met de klanten, advies geven. Hij kan doen en laten wat hij wil. Hij moet er wel 14 uur per dag voor werken, maar goed. Hij is zijn eigen baas. Hij neemt de beslissingen. Maar Pieterse kan niet in zijn eentje een maatschappelijke ontwikkeling tegenhouden.

Een lastig woord, "maatschappelijke ontwikkeling". Het betekent eigenlijk, dat niet de ideeën van een paar (al of niet knappe) koppen bepalend zijn geweest voor hoe het de mensen verging. De omstandigheden waaronder de mensen leefden en hun dagelijkse boterham verdienden, en de grote verschillen die er in die omstandigheden bestonden (en nog bestaan!), zijn veel belangrijker voor het herkennen, hoe een maatschappij zich ontwikkeld heeft. Neem nou zo'n Pieterse.

We hebben in de geschiedenis heel wat van die Pietersens gehad. Laten we eens een tijdje terugkijken, bijvoorbeeld naar de middeleeuwen. Dan kom je ze bij bosjes tegen. Wevers, schoenmakers, koperslagers, molenaars, timmermannen, bakkers. Keihard moesten ze werken. Vaak thuis, met hele eenvoudige werktuigen. Het hele gezin werd bij het werk ingeschakeld, en een beetje makkelijke werktijden kenden ze domweg niet. Vaak hadden ze een handelaar nodig om hun spullen kwijt te raken. Die leverde dan de grondstoffen en haalde aan het eind van de week de gemaakte handel op. Natuurlijk tegen betaling, maar schandalig laag.

Maar denk ook eens aan de boeren, die zes dagen

in de week voor hun heer, de ridder, werkten en op zondag na de kerk ook nog eens voor hun eigen boterham moesten zwoegen.

Sommige handwerkslieden hadden zich verenigd om hun rechten gezamenlijk te beschermen en om mekaar niet uit de markt te prijzen. Maar de rest had het maar wat slecht. En dat werd alleen nog maar erger toen die handelaren en koopmannen steeds méér macht kregen in de steden, omdat ze die macht konden kopen van het vele, vele geld dat ze met de handel hadden opgestreken. De ene koopman streek de meeste centen op door in zijn eigen land boeren en handwerkslieden te beduvelen, de ander verdiende goed geld aan de buitenlandse handel in grondstoffen en negers. Deze steeds invloedrijker wordende maatschappelijke groep potte geld op; ze werden woekeraars genoemd. Sommigen werden zó machtig, dat ze grote vorsten volkomen in konden pakken; de bankier Fugger bijv. had aan Karel de Vijfde zoveel geld geleend om oorlog mee te voeren, dat hij tenslotte de werkelijke machthebber was over het "rijk waar de zon nooit onder gaat".

Andere woekeraars hielden hun geld echter vast. Zij wachtten af om hun slag te slaan.

2. "U kunt bij me komen werken"

DAAR KOMT-IE DAN
 DAAR GAAT-IE DAN
 DAAR IS-IE DAN
 EEN PRODUKTIE VAN PROLOOG
 EEN NIEUWE
 "BAAS, WIJ KOMEN AFREKENEN!"
 EEN DOORDENKERTJE
 NEEM NOU PIETERSE
 PIETERSE IS KRUIDENIER
 HIJ HAD OOK MEUBELMAKER KUNNEN ZIJN
 OF SMID
 WAT MET PIETERSE GEBEURT
 GEBEURT MET BIJNA IEDEREEN
 HET OVERKWAM MILJARDEN ANDEREN
 DOOR DE EEUWEN HEEN
 PIETERSE IS KRUIDENIER
 MAAR NIET LANG MEER
 DAT IS NIET TOEVALLIG
 DAT IS NIET ZOMAAR
 DAT IS NIET VERZONNEN
 DAT IS EEN MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING
 WE ZULLEN NIET ZEGGEN DAT HET GOED IS
 WE ZULLEN NIET ZEGGEN DAT HET SLECHT IS
 DE EEN DENKT ZUS
 DE ANDER ZO
 MAAR HET ZIJN DE FEITEN
 EN...
 MORGEN LEEST U HET WEL IN DE KRANT

Wanneer iedereen nu nog voor zichzelf zou werken, zoals vroeger, dan zou er bij lange na niet genoeg geproduceerd worden. Dat allerlei werkzaamheden bij elkaar werden gebracht (gedwongen) en dat het werk steeds machinaler verliep, was daarom nodig. Dat de groten de kleintjes gingen opvreten was niet nodig, maar het gebeurde wel en het gebeurt nog steeds. Ook Pieterse moet zijn winkeltje verkopen. Hij krijgt er een verantwoordelijke baan en een zorgeloos bestaan voor terug. Tenminste, dat denkt-ie.

De collega's van onze grutter Pieterse die in de middeleeuwen leefden, handwerkslieden zoals de bakker en de wever, hadden het misschien niet makkelijk, maar ze leverden goeie spullen af. De stoel van de timmerman in de middeleeuwen was oer-degelyk en zag er bovendien prachtig uit. De timmerman was dan ook een vakman. Hij had plezier in zijn werk.

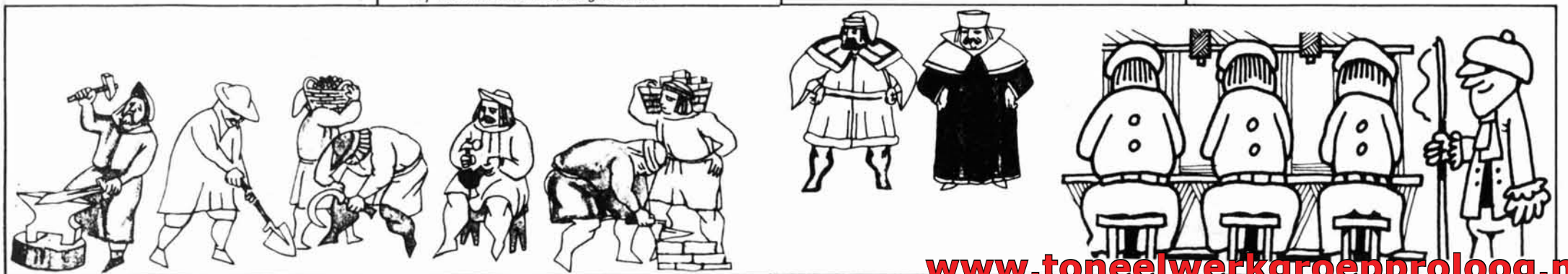
Er kwamen echter steeds meer mensen bij, er was dus ook steeds meer nodig. Meer brood, meer tafels, meer kleding. De manier waarop al die dingen gemaakt werden, sloot allang niet meer aan bij die grotere behoefte. Al die handwerkslieden bijv. konden het nauwelijks meer opbrengen. Er kwamen er wel steeds meer van, maar ze hadden allemaal nog hun oude zagen, leesten en weefgetouwen. En ze werkten allemaal nog steeds op eigen houtje.

Maar er gebeurde iets veel belangrijkers. De kooplieden waren er immers ook nog. Zij wilden nu sneller méér geld verdienen en met dat geld iets gaan doen, waarmee ze nóg meer poen binnen konden halen. Ze zagen ook dat er eigenlijk meer geproduceerd moest worden. Ze gingen daarom zoeken naar werktuigen die sneller werkten en waar-

mee je méér kon maken. Slimme mensen vonden in opdracht van de kooplieden in deze tijd allerlei dingen uit waarmee het weefgetouw sneller weefde en waarmee het zagen vlugger ging.

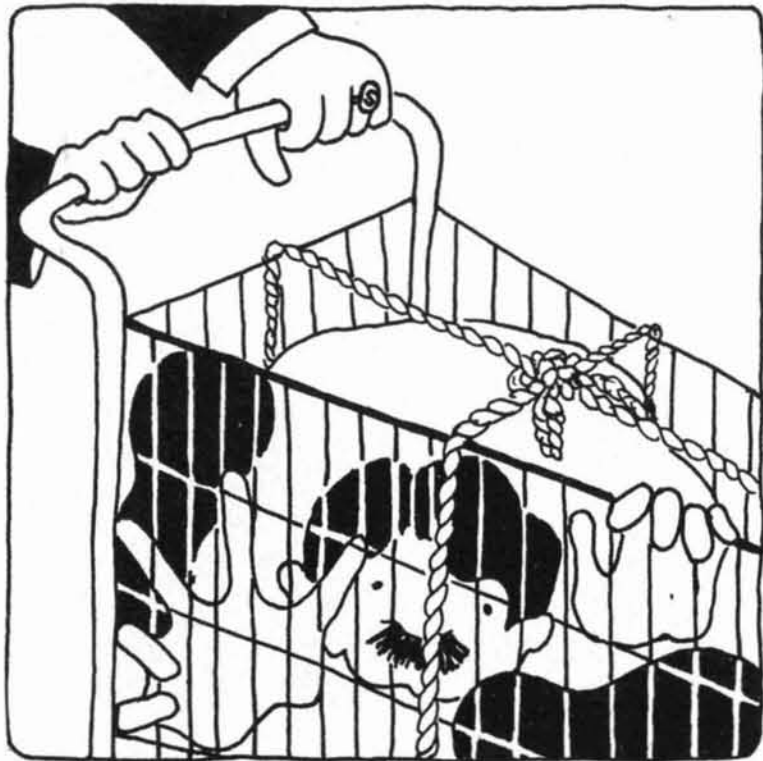
Dat was prima, al die uitvindingen. Zo kon men de groeiende behoefte bijbenen. Maar onze middeleeuwse wever, onze kleine man Pieterse, die kon de verbeteringen aan het weefgetouw niet betalen. Hij verdiende zelf nauwelijks genoeg om te eten.

Voor de kooplieden was dat alles geen probleem. Ze kochten zo'n stuk of tien van die moderne, nieuwe, snel werkende weefgetouwen, en zetten die in een soort schuur. Daarna zocht de koopman mensen om in die schuur voor hem te gaan werken. En Pieterse, die thuis zat te weven aan zijn oude werktuig, kon opdonderen. Hij werkte te traag. Hij moest zijn huisweverijetje opdoeken. "Wees verstandig", zei de koopman, toen-ie voor de laatste keer stoffen ophaalde en afrekende. "Al dat gewoog aan dat ouwe kreging!" Pieterse dacht na. Misschien had hij wel gelijk. "U kunt bij me komen werken", had de koopman gezegd.

3. "Kassa"

En hoe gaat het daar in zo'n supermarkt. De klanten zoeken het zelf wel uit, daar hebben ze Pieterse niet voor nodig. Pieterse doet een stukje van het werk, hij is nummer 64. En als er iets te beslissen valt, dan gaat dat buiten Pieterse om.

Een man die jaar in jaar uit zijn eigen baas was, wordt opeens onmondig gemaakt. Zo gaat de lol er wel af.

"Een man als ik verdient eigenlijk beter", vindt Pieterse.

Nee, makkelijk heeft onze 20ste eeuwse Pieterse het in die supermarkt bepaald niet. Trouwens de wever uit de late middeleeuwen, die opeens als loonarbeider in de werkplaats van de koopman kwam, had het ook niet makkelijk. Akkoord, hij had geen zorgen meer om zijn huisweverij. Maar nu kreeg hij allerlei andere dingen aan zijn kop. Neem nou die weefgetouwen waar-ie nu aan werkte. Die waren dan wel stukken beter als zijn oude werktuig thuis, maar hij maakte er veel slechtere spullen mee. Zelf iets helemaal afmaken mocht-ie ook al niet. Net als onze Pieterse in de supermarkt van 7 eeuwen later, was hij een radertje tussen anderen geworden. Af en toe werd hij er zenuwachtig van. Maar na een paar weken werken wist je goed wat je te doen stond: "Bek houden en doorwerken!" Het gevaar dat de wever op straat gezet zou worden was immers ook niet helemaal denkbeeldig. En voor hem stonden er honderd anderen te wachten om hier aan het werk te gaan. In die tijd was er veel minder werk dan er arbeiders beschikbaar waren. Veel leverde het werk de wever niet op. Maar hij moest blijven werken. Ook in de middeleeuwen kon niemand van de wind leven. Af en toe zat hij wel eens te rekenen, vooral als er weer eens een kar stoffen - kant en klaar - de werkplaats uitgereden werd. Veel geld moest dat opbrengen, dacht Pieterse dan. Veel méér geld dan wij allemaal bij mekaar verdienen. En waar blijft de rest dan. Toen hij daarom vroeg aan de koopman, had deze hem vriendelijk op de schouders geklopt, en lachend alleen maar gezegd: "Kassa. Voor deze mijnheer!" en was toen doorgelopen. Vreemd hoor. Maar of dat

nou genoeg reden was om het huis van zo'n koopman in de brand te steken, zoals de thuiswevers in Duitsland hadden gedaan? Aanvankelijk was hij heel verbaasd over al die mensen die in de werkplaats van de koopman waren komen werken. Hij kende er nogal wat persoonlijk. Er waren bijv. een stel boeren bij, die altijd hadden gewerkt voor de ridder die ginds in de burcht woonde. Bijna alles wat ze van het land oogstten moesten ze aan de heer afstaan. Nu hadden ze zich vrijgekocht van de ridder, en werkten ze hier. Van de regen in de drup, dacht Pieterse soms. Dan waren er nog een stel dienaars van diezelfde ridder. Toen de zaken niet zo best meer liepen op de burcht, waren ze op staande voet ontslagen. En dan waren er nog die boeren, die zich al langer geleden vrijgekocht hadden, maar eigen baas waren gebleven. "De schapen hebben de mensen opgevreten", had Pieterse eens over hen gelezen. En zo was het ook. De koopmannen hadden deze boeren gedwongen van tarwe- en bietenland over te stappen op weidegrond. En toen hadden ze al het land opgekocht om er schapen op te houden. Schapen leveren immers wol, en dat was nodig voor de wolwerkplaatsen van de kooplieden. En voor schapen hoeden heb je veel minder mensen nodig. De boeren die overbodig werden konden hier in de werkplaats gaan werken. En tenslotte werkten hier nog meer handwerksgezellen zoals hij, de wever. Van kleine zelfstandige tot geboelde loonslaaf. Kassa! Voor die ene rijke mijnheer!

4. "Leve de vrijheid, weg met de mensen"

Pieterse neemt ontslag bij de supermarkt. Hij ziet het niet meer zitten. Nu is hij voor de tweede keer een "vrij" man. De kansen liggen voor het oprapen, denkt-ie, een man met mijn vakmanschap, daar lopen ze om te springen.

Foute boel. De banen liggen helemaal niet voor het oprapen. Vakkennis wordt nauwelijks gevraagd. En, trouwens, wat is die vakkennis van Pieterse nou helemaal? Genoeg voor een winkeltje, maar de tijden zijn veranderd.

De geschiedenis zit vol met Pietersens. Onze Pieterse neemt ontslag bij de supermarkt en is weer "vrij". Een boer in de middeleeuwen koopt zich los van de ridder en is ook "vrij". Maar wat betekent het nou eigenlijk om vrij te zijn? Wel, je bent vrij van middelen om dingen te maken, van produktie-middelen. Maar daarmee ben je tevens van je middelen van bestaan "bevrijd". Prettig vooruitzicht. Eten moet je immers toch, ook al ben je nog zo vrij. Daarom ben je nu vrij om opgekocht te worden door een van de eigenaars van een werkplaats (in de middeleeuwen) of een fabriek (nu). Zij hebben allerlei produktie-middelen bij mekaar staan, geconcentreerd in een paar handen. En onze Pietersens hebben niks meer. Ja, ze hebben hun handen nog, hun lijf. Ze kunnen werken. Zij bezitten arbeidskracht, zo noemen we dat. En die moeten ze verkopen op de arbeidsmarkt. Vroeger was dat een echte markt, waar zo'n boer samen met allerlei andere "vrije" Pietersens ging zitten. Op een gegeven moment kwamen dan de bezitters van de werkplaatsen en die gingen arbeiders kopen. Zij boden een (laag) loon en wie wilde kon met hun mee. Dat was vrijheid. De werkers waren vrij, om uitgezogen te worden. Niet zij bepaalden waar en hoe te werken, voor welk loon, en wat er met de resultaten van hun werk gebeuren zou. Dat alles bepaalde de bezitter van de produktie-middelen, de kapitalist. Deze vrijheid was in feite een nieuwe afhankelijkheid. Vrij om loon-afhankelijk te worden. En hadden de kapitalisten op een bepaald moment minder florissante tijden, dan smeten ze een aantal werkers de straat

op. En de "vrije mensen" verhoorden of gingen stelen en bedelen, waar overigens uiterst strenge straffen op stonden. Handen afhakken en zo. Ja, het eigendom was heilig. Toen ook al. Maar nu hebben werklozen het beter, zullen jullie zeggen. Is dat zo? Het is maar net hoe je het bekijkt. Zo'n tweehonderd jaar geleden begonnen de rijke mensen in te zien dat het onverstandig was in tijden van werkloosheid de arbeiders te laten verhongeren. Toen ontstond de zogenaamde doelmatige liefdadigheid, ook wel bedeling genaamd. Lief zijn voor de armen met pannetjes soep en zo, vooral in slechte tijden. Dat hadden de rijke mensen van de kerk afgekeken. Behalve goed voor het zieleheil was de bedeling echter ook goed voor de portemonnee van de rijken. Want daardoor waren de armen in iets betere tijden, wanneer er weer werk was, sneller bereid en in staat om voor nog lagere lonen dan voorheen te komen werken bij de kapitalisten. Toen de werkende mensen zich beter georganiseerd hadden, eisten ze dat die bedeling niet van de goedmoedigheid van de bezitters zou blijven afhangen, maar een recht van de arbeiders zou worden. En dat is het nu. Werkloosheidsuitkering, daar is hard voor gevochten. Net als voor de andere sociale voorzieningen. Maar het is niet zogoed gunstig voor de kapitalisten dat er WW is. Zo houden ze op kosten van de regering, maar eigenlijk op kosten van de werkers zelf (die hebben immers jarenlang de premies betaald) de arbeiders sterk en gezond en koopkrachtig, ook als er een tijdlang geen werk voor ze is. En als er weer wel werk is, bepalen zij nog steeds wat voor werk. En wie ze nodig hebben.

ijn de feiten. We zullen niet zeggen dat het goed is. We zullen niet zeggen dat het slecht is. De een

Steeds meer druk op inkomen m... Duitsland krijgt miljoenen werklozen

AMSTERDAM — Het midden- en kleinbedrijf verkeert in een zorgelijke economische situatie. De bedrijfsresultaten zijn vi... jaar gedaald en zullen dit ja... nog sterker teruglopen. De toe... komst ziet er zeer somber uit. Dit... schrijft het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf

WERKLOOSHEID
winkelpersoneel neemt toe

EINDHOVEN — Het midden- en kleinbedrijf verkeert in een zorgelijke economische situatie. De bedrijfsresultaten zijn vi... jaar gedaald en zullen dit ja... nog sterker teruglopen. De toe... komst ziet er zeer somber uit. Dit... schrijft het Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf

EINDHOVEN verliest kwaliteits...

VRAAGT EEN: ALLROUND GROENTECHEF

Aanmelden:
bij de heer Brouwers,
Verbruikersmarkt WELTEVREDEN
Prins Hendrikstraat 11 Boxtel
Telefoon (04116) 4521

ASSEN (ANP) — Het provinciebestuur van Drente en het Rijksarbeidsbureau in Emmen zijn een project aan het opzetten om jeugdige werklozen aan het werk te helpen. Om dat werk voor hen zo "invol" mogelijk te maken, wordt met name gedacht aan de bouw van jeugdhuizen.

Dit deelde gedeputeerde D. Huizinga woensdag mee in de Statencommissie voor culturele aangelegenheden, waar de provinciale subsidie voor de Raad voor Jeugdangelegenheden Drente (RAJA) aan de orde kwam. Huizinga zei te hopen, dat voor dit project een rijksbijdrage kan worden verkregen. Het blijft echter een lapmiddel, zo gaf hij toe.

VEEL AUTO-FABRIEKEN STUREN WERKNEMERS NAAR HUIS

Drente wil werken voor jongeren

ECONOMEN: Industrie wilde meer winst met minder mensen

DEN HAAG — De komende maanden zal het aantal werklozen in dit land na oorlogse records doorbreken. Een belangrijke reden hiervan is dat het bedrijfsleven de laatste tien jaar een groot deel van het beschikbare vernuft en kapitaal ingeschakeld heeft om naar verhouding duurdere werknemers te vervangen door goedkopere machines. Deze conclusies zijn te halen uit een rapport van twee medewerkers aan het Centraal Planbureau, Den Hartog en Tjan, dat deze dagen is verschenen.

Werklozen betogen

Van onze verslaggever

AMSTERDAM — Een groep werkloze Amsterdammers gaat komende vrijdag in Den Haag demonstreren op de eis dat directe maatregelen getroffen moeten worden om de toenemende werkloosheid te bestrijden.

De demonstranten — bouwvakkers, jongeren, academici en werkers uit de gezondheidszorg — zullen bij mi...

Daarbij beek de werkloosheid onder de ex-LTS'ers in de oostelijke en zuidelijke provincies 15 procent te belopen, en in de Randstad vier procent.

Deze cijfers worden belangrijk geacht, omdat tot nu toe alleen de jeugdwerkloosheid werd gemeten in de hele groep onder de 19 jaar. Het was nog niet precies bekend, hoe groot het aandeel van de partiel leerplichtigen in deze werkloosheids-cijfers was.

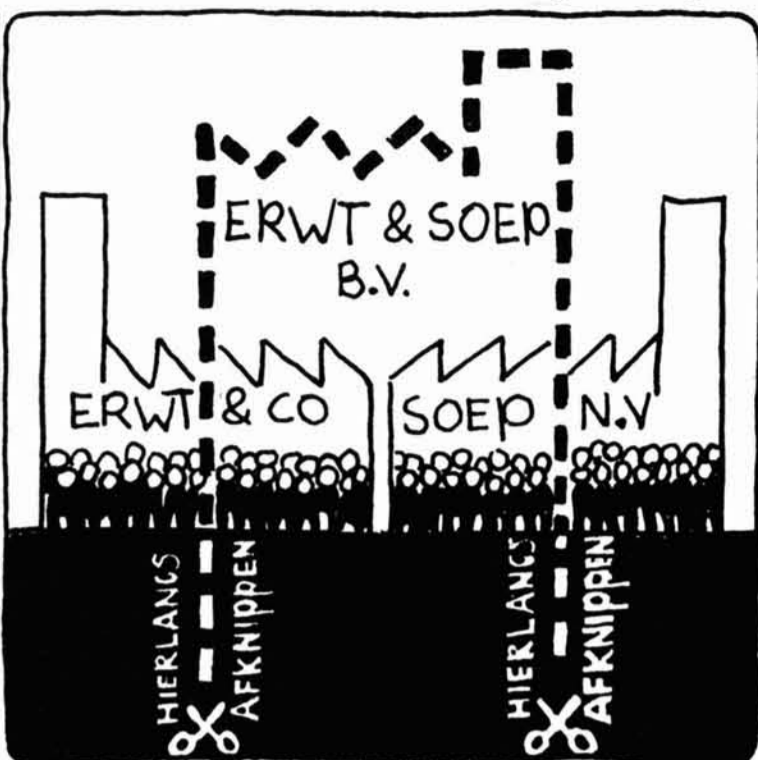

5. "De vooruitgang over onze ruggen"

Pieterse is moe van het zoeken naar een "verantwoordelijke baan". En de "steun" hangt hem de strot uit. Zijn vrouw trouwens ook. Hij gaat werken op een grote conservenfabriek. Boontjes uitzoeken aan de lopende band. Hij doet zijn best om er iets van te maken. "Sloof je niet uit", zeggen de andere arbeiders. "Die bonen met bruine plekjes moet je niet weggooien, Pieterse. Die plekken schilderen we wel weer bij", zegt de chef. Schilderen?! Werken in een razend tempo en als je een sjekkie wil roken op de plee, moet je de deur op slot doen voor de chef. Het lijkt de supermarkt wel, alleen dan nog erger. Maar in zo'n fabriek zou het toch heel anders kunnen....

6. "Aan ons wordt niks gevraagd"

Als er plotseling berichten in de krant komen over een fusie van die twee conservenfabrieken, dan schrikt Pieterse toch wel behoorlijk. Een paar honderd man op straat is niet niks. Misschien moet hij ook wel.

Als we de werkplaats waar onze wever in de middeleeuwen werkte vergelijken met de fabriek waar Pieterse nu boontjes zit te sorteren, dan is er toch wel een hoop veranderd.

De wever van toen bijvoorbeeld, die was dan wel een radertje tussen de anderen, maar als-ie niet jarenlang als vakman aan het weefgetouw had gezeten, dan bracht-ie er nu in die werkplaats ook niks van terecht. En datzelfde gold voor de timmerman, de schoenlappers en de kleermakers. Het waren en bleven vakmensen. Belangrijke schakels in het productieproces. Maar dat veranderde. De modernisering van het weefgetouw werden steeds vernuftiger. Op een gegeven moment vonden ze een stoomweefgetouw uit, in Engeland. De "Spinning Jenny" noemden ze zo'n ding. Dat was misschien een leuke naam, maar de gevolgen van die "snel-spoel" waren allesbehalve lollig. Heel wat arbeiders kwamen op straat (die waren niet meer nodig), de lonen gingen omlaag, en het werk werd veel een-toniger. In Engeland kwamen werkers daartegen in opstand. Ze sloegen de Spinning Jenny's kapot. Maar hun leiders werden gepakt en opgehangen, en veel arbeiders kwamen jarenlang achter de tralies.

De ontwikkeling, die met de Spinning Jenny is begonnen, heeft zich tot in onze tijd doorgezet. Telkens weer hebben de eigenaars van de fabrieken geprobeerd om het hele arsenaal aan middelen waarmee arbeid geleverd wordt, zodanig aan te passen, dat hun winsten steeds meer konden stijgen. De kapitalisten kochten grotere en snellere machines, en er werden nieuwe technieken bedacht. Tenslotte kon de beïnvloeding van de mens, ook niet meer uitblijven. Want de mens, de arbeider, met zijn arbeidskracht, hoort (net zo

goed als techniek en machines) bij dat hele pakket aan middelen, die nodig zijn om via arbeid winst te maken. Dat hele pakket noemen we de **productiekrachten**. De productiekracht "mens" moest zich dus ook aanpassen. Neem nou zo'n Pieterse in de conservenfabriek en kijk ook eens naar de mensen die met hem werken. Pieterse zelf heeft een middenstandsdiplooma, bestemd om boontjes te verkopen, niet te sorteren. Die ene dame op de afdeling is huisvrouw en verdient er wat bij. Haar man loopt in de W.W. Dat andere meisje zat vroeger op kantoor, maar daar waren meisjes te veel. En Kees, de werkende jongere. Die heeft een half gemaakte opleiding tot machinebankwerker.

Geen van allen heeft gestudeerd voor boontjes sorteren. Daar bestaat trouwens geen opleiding voor. Het is werk voor on-geschoolden of half-geschoolden. Zoals veel werk in de fabrieken van tegenwoordig. En dat is dan één van de vele gevolgen van de voortdurende mechanisering van de productie, van de automatisering. Vakmanschap wordt steeds minder belangrijk. Er zijn arbeiders nodig, die niet tot één bepaald beroep zijn opgedruid. Er is behoefte aan mensen, die snel en probleemloos van de ene job in de andere kunnen overspringen. Arbeiders, die flexibel zijn en mobiel. Net zo flexibel en mobiel als de kapitalisten het productieproces willen veranderen. De niet-flexibelen en de duurdere vakkrachten, die vliegen er allemaal uit naarmate er meer geautomatiseerd wordt. Wat zo zijn de verhoudingen, waaronder geproduceerd wordt. De **productie-verhoudingen**. Die zijn

weliswaar sterk veranderd, in de loop der eeuwen. De verhouding tussen de wevers en kooplieden van de 15de eeuw is heel anders dan die tussen bezitters en arbeiders in fabrieken van nu. De wevers van toen waren ongeorganiseerde slaven, waarmee de koopman kon doen wat hij wilde. Maar naarmate de koopman het bestaan steeds ondergelijker maakte door steeds voortschrijdende automatisering, gingen de arbeiders zich aaneensluiten om voor hun rechten te vechten. Zo veranderden de **productieverhoudingen** doordat de productiekrachten veranderden. Nu kunnen de eigenaars van de fabrieken niet meer grenzeloos met de arbeiders doen wat ze willen.

Maar één ding is nog niet veranderd: de eigenaars zijn nog steeds eigenaars, met veel macht, grote winsten. Zij bepalen nog steeds wat er geproduceerd wordt, en zij strijken die winsten op. En dat is nou het rare, wat onze Pieterse ook ontkent in de conservenfabriek en waar-ie ook over droomt. Er is genoeg voor iedereen, er zijn prachtige machines, heel erg veel arbeiders werken samen in de productie - zonder dat ze écht samen kunnen werken. Zonder machines, grondstoffen én zonder al die samenwerkende arbeiders, kan er niks geproduceerd worden. Maar is die kleine groep bezitters, die dat alles beheert, commandeert en bezit, nog wel zo nodig? Of kunnen we die missen? Is dat misschien was Kees bedoelt, als-ie zegt, dat er nog heel wat moet gebeuren vóór de droom van Pieterse uit kan komen. Pieterse ziet dat niet. Nóg niet.

Zo'n fusie, da's niet iets toevalligs. Ook zo een

verbond tussen twee fabriekseigenaars hoort tot de maatschappelijke ontwikkeling. Vroeger stonden de verschillende werkplaatsen en fabrieken los van mekaar en ze concurreerden tegen elkaar op. Hoe groter de winst van een bepaald bedrijf was, hoe meer de kapitalist kon uitbreiden, waardoor-ie nog meer verdienen kon. Kleine bedrijfjes konden op een bepaald moment die slag op leven en dood niet meer aan, en vielen uit de boot. Wat met Pieterse gebeurde, gebeurde zo ook met kleine fabriekjes en werkplaatsjes. De groten die overbleven, gingen toen vaak samen verder. Bijvoorbeeld in Naamloze Vennootschappen, of door een fusie. En omdat ze niet eindeloos in het Westen zelf konden blijven uitbreiden, hadden ze op een gegeven ogenblik kapitaal "over". Daarmee gingen ze terug naar de landen, die hun verre voorvaders een paar eeuwen daarvoor nog leeggeroofd hadden. In landen van Afrika, Azië en Zuid-Amerika bouwden de fabriekseigenaars nieuwe bedrijven, waarmee ze veel geld binnensleepten, door de goedkope arbeiders en de goedkope grondstoffen daar. Grote bedrijven van verschillende landen gingen samendoen, en werden zo multinationale bedrijven.

Op die manier veranderde het maatschappelijk systeem van de kapitalisten, het kapitalisme, in de maatschappij van de groten, van de monopolies, in het monopolie-kapitalisme. Ze bleven concurreren tegen mekaar. Soms was dat maar schijn, om de kopers om de tuin te leiden. Heineken-pils concurreert dan tegen Amstel-pils, terwijl allebei de pilsjes uit de Heineken-fabrieken komen. Voor de verkoop van zowel Heineken als Amstel is dat echter prima. Maar soms was die concurrentie menens. En dan viel er weer een bedrijf af, of moest zich door een fusie overeind houden. Aan de arbeiders werd nooit wat gevraagd.

denkt zus, de ander zo. Maar het zijn de feiten. We zullen niet zeggen dat het goed is. We zullen

Martina machinestukster uit Wijchen

Woensdag, 12 januari

Ik heb vandaag ritssluitingen in jurken gezet, van die hele lange gevallen. Dat is een lastig karwei, omdat er niet één steekje scheef mag zitten. Voor één exemplaar 5 2/10 minuut. Ik kwam niet verder dan 11 stuks per uur. En dat nog alleen maar met de grootst mogelijke inspanning. Ik hoorde toen tot overmaat van ramp, dat de tarieven omlaag gaan. Ik word er zo moe van. Om nu een indruk te geven van tarievenstelsel, het volgende:

Een uur heeft nog altijd 60 minuten. Daarin moet je een van te voren bepaalde hoeveelheid werk verrichten, dat tot op de 10 minuten is vastgesteld. Een voorbeeld: een bepaalde handeling neemt 3 minuten in beslag, dat betekent dat je in een uur 20 handelingen kunt verrichten. Waarvoor je dan het vastgestelde minimum-uurloon ontvangt: f 2,76 netto. Als je deze handeling enkele weken onafgebroken moet verrichten, ontstaat er een zekere routine en afstomping. Je bent dan in staat om enkele stuks meer te maken, en ontvangt daarvoor een premie. Daar deze premie zeer laag wordt gehouden, is het met constant hard werken, mogelijk om + f 3,- per dag meer te verdienen. Ik had mij voorgenomen om aan deze wedloop niet mee te doen, doch ik moest tot de conclusie komen dat dit niet mogelijk is. Het systeem dwingt je ertoe. Hierbij moet ik ook opmerken, dat de meeste meisjes en vrouwen op de fabriek waar ik werk, absoluut niet weten wat solidariteit is, doch daarentegen hun collega's in de kou laten staan. Ze hebben absoluut geen weet van maatschappelijke verhoudingen en zijn ook niet bereid zich erin te verdiepen.

Ontslag?

Truus doet al twee jaar administratief werk op een accountantskantoor in Hilversum. Ze is nu 20 jaar. Begin januari kreeg ze nog hetzelfde loon als in december / 414,- schoon per maand plus / 23,20 reiskosten plus / 28,50 studiekosten voor haar handelscorrespondentie. Deze cijfers kwam ze pas te weten, toen ze onlangs na veel gezeur een afrekening achter op een envelop van haar baas wist los te peuteren. Een echt loonstrookje heeft ze nooit gehad.

Toen ze in januari om het minimum-jeugdloon van 560 gulden per maand vroeg, kreeg ze de kous op de kop.

Haar baas was niet van plan te betalen, maar als hij het ooit deed dan gingen er in ieder geval de reis- en studiekosten vanaf. Kort daarop kreeg ze op staande voet ontslag, zogenaamd omdat ze niet voldeed. Truus protesteerde onmiddellijk bij het GAB en wil nu ontslag terug. Het GAB en wil nu ontslag terug. Het GAB en wil nu ontslag terug.

In periode 1974-'75 Pakhoed stelt investeringen op één miljard

VEEL AUTO-FABRIEKEN STUREN WERKNEMERS NAAR HUIS

IG. ontslag... op geest toe als men zo vriendelijk is vrijwillig op te krassen. Steeds meer van deze berichten komen los vanuit de auto-industrie in de hele wereld. Zelfs de nog steeds sterk oprukkende Japanse autofabrieken worden gedwongen zich regelmatig in te houden en medewerkers voor bepaalde tijd op non-actief te stellen.

Volkswagen had de primeur om personeel een "donder-op-premie" aan te bieden. Op die manier vertrokken 3500 man met een paar duizend mark op zak. Opel volgde snel. Bij dit concern zijn nu 3000 medewerkers vrijwillig vertrokken.

Van iedere 3 pakjes margarine die in ons land verkocht worden, komen er 2 van Unilever. Met merken als Bona, Blue Band, Rama, Brio, Beel, Zeeuws Meisje, Era enzovoorts neemt het wereldconcern een absolute machtspositie in op de vaderlandse kunst-botermarkt. Unilever bepaalt de prijs van de margarine en minister Lubbers staat er als ja-knikker bij.

Ford, BMW, Opel en Audi-NSU zien hun voornaamste grote modellen met de dag groeien. Bayerische Motoren Werke (BMW) wil in de komende maanden 13 duizend auto's minder

Personeel ongerust over fusieplan energiebedrijven

MIDDELBURG (ANP) — Het personeel van de elektriciteitsbedrijven van Zeeland (PZEM), Noord-Brabant (PNEM) en Limburg (PLEM) is ongerust over de aankondiging van minister Lubbers (Economische Zaken), dat deze drie bedrijven moeten fuseren. Woensdag vergaderden personeelsvertegenwoordigers, directies en bestuurders hierover in Middelburg.

Bij drie bedrijven 184 ontslagen

HEERLEN — Minister Lubbers (Economische Zaken) ziet geen andere mogelijkheid tot redding van de Verenigde Limburgse Bakkerijen (VLB) dan een zeer grondige sanering met de kleine vestiging te Geleen als uitgangspunt. Dit betekent dat de grote fabriek te Heerlen, waar verreweg de meesten van de ruim driehonderd personeelsleden werken, zou moeten verdwijnen.

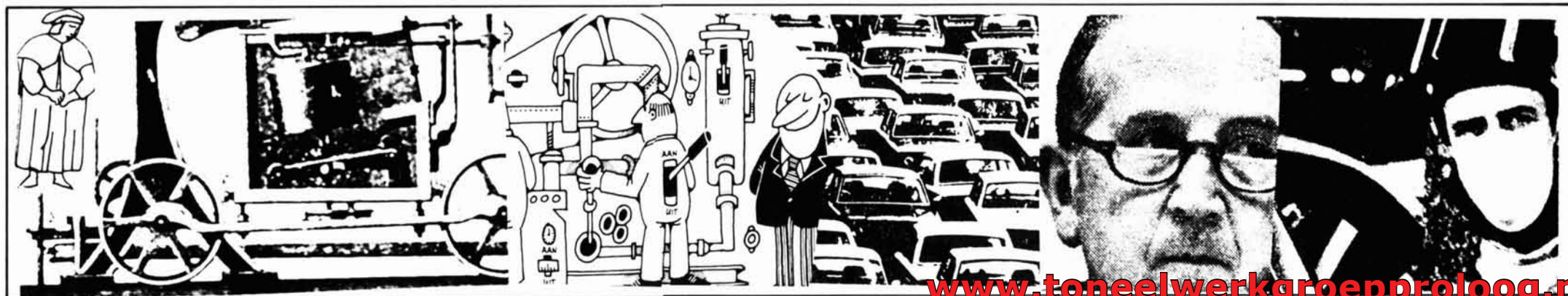
De vakorganisaties noemen het schandelijk dat "een regering die zegt de werkloosheidsbestrijding hoog in haar vaandel te voeren" zich op een dergelijke wijze ongelooftwaardig maakt. De voedingsbonden verwijten de regering dat deze aan de bond van de grote meelconcerns loopt.

Vakbond ongerust over situatie Gero

UTRECHT — Districtbestuurder J. van Vuuren van de Industriebond CNV vreest ernstige gevolgen voor het personeel van de Gero-fabriek (in totaal 600 man) in Zeist. Het bedrijf, dat tafelsilvers en dergelijke vervaardigt, verkeert al geruime tijd in wisselende (uitsel) van betaling. Volgens de heer Van Vuuren is de aanvankelijke verwachting, als zou het bedrijf dit jaar weer winst gaan opleveren (geschat werd een half miljoen) omgeslagen in de zekerheid dat ook dit jaar verliezende zal zijn.

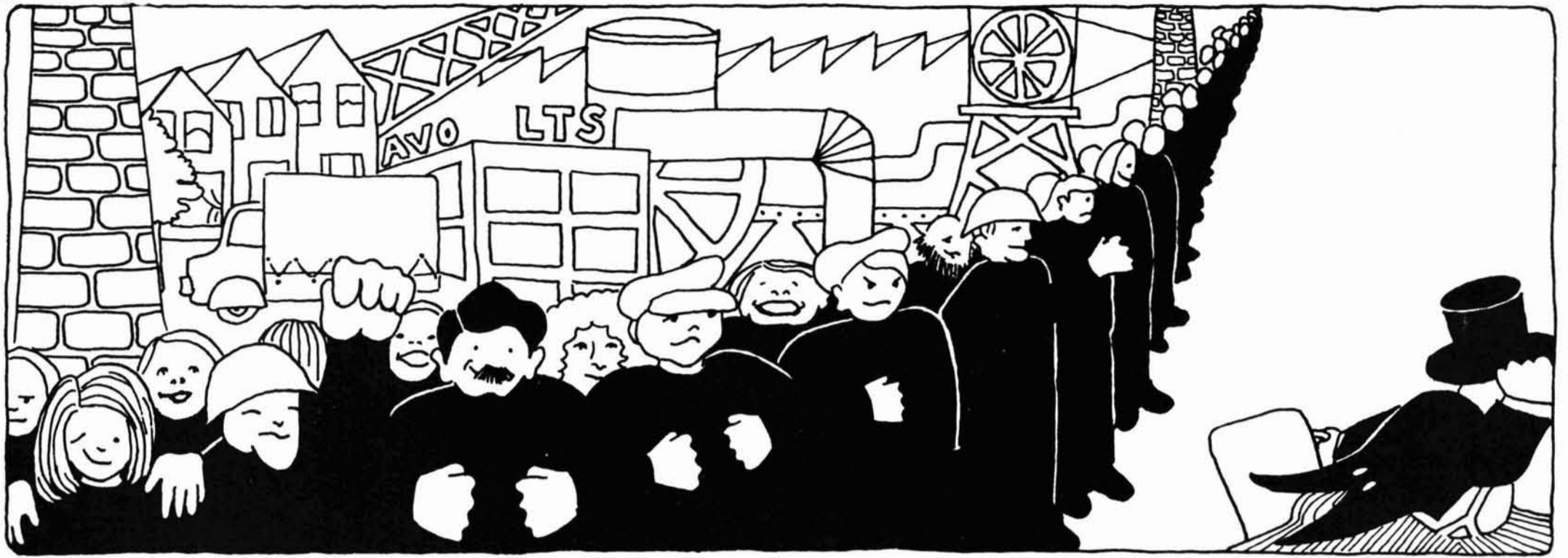
Van onze correspondent NIJMEGEN

Vóór het einde van de volgende week wordt een beslissing verwacht over het al dan niet sluiten van het Nijmeegse Singerbedrijf met zijn achthonderd personeelsleden. Het Centrum voor Industriële Ontwikkeling (CIVI) zal dan het aanvullend rapport uitbrengen, waarom minister Lubbers heeft gevraagd om nog eens te bekijken of er geen andere mogelijkheden voor het Nijmeegse bedrijf zijn.

7. "Baas, wij komen afrekenen"

Het wordt echt menens. Het is zover; fusie, onderhandelingen met de bazen, misschien 200 man op straat.

Pieterse knijpt 'm. Zijn vrouw zegt dat-ie niet meer terug kan. Dat zij het al langer had zien aankomen. Dat het ook overal hetzelfde is tegenwoordig. Dat Pieterse er tegenaan meet. En dat zeggen er meer. "Als de vakbond niet wil onderhandelen zoals wij dat willen, dan moeten wij zélf knokken, met ónze

middelen, zegt een arbeider. En dat gebeurt. Het bedrijf wordt bezet. Bezetten, da's laten zien dat we het zélf wel kunnen. Zelf regelen hoe we werken en wanneer. Er gebeurt iets met de mensen in die bezetting, ziet Pieterse. Ook met hem. Ze gaan inzien dat hún gevecht om werk te houden niet de enige strijd is die gevoerd wordt. Dat er veel meer mensen om ons heen af gaan rekenen met de baas, om hun lot in eigen handen te nemen.

Veel voorvaders van onze Pieterse legden zich niet zomaar neer bij de kuren van de bazen.

We hebben 't al gehad over de boeren, die tegen de adel en de kerk vochten, over de wevers die in opstand kwamen tegen de kooplui, over de arbeiders die de Spinning Jenny's in elkaar sloegen en die demonstreerden voor goedkope brood.

In 't begin was dat allemaal nog niet zo goed georganiseerd; politie en leger werden gebruikt om dat verzet van de mensen neer te slaan, en vaak

met bloedig succes. Maar de mensen sloten zich aanee in bonden, strijdorganisaties voor veel mensen. En als die bonden niet werkten zoals de werkers dat wensten, dan voerden ze de acties zelf, buiten de vakbonds-toppen om. "De vakbond, dat zijn wij", zeiden ze dan, en zo is het ook. Prikactie, staking en bezetting bleken effectieve middelen. Niet alleen het resultaat telt, ook het effect geldt. Al die acties zijn een grote steun in de rug van alle werkers.

In die zin waren de bezettingen van Enka-Breda en Usfa-Helmond hoogtepunten in de strijd van de arbeiders, net als de stakingen van de Optilon-vrouwen en de Pelger-werkers.

Zo'n bezetting van een bedrijf loopt als het ware vooruit op hoe de maatschappij waarin de werkende mensen het voor het zeggen hebben, eruit zou moeten zien. De verantwoordelijkheid voor het beheer en de bedrijfsvoering van zo'n bedrijf wijzen bezetters natuurlijk af. Zomaar een bedrijf zelf laten

beheren door arbeiders, als een eiland tussen al die fabrieken die nog door kapitalisten beheerd worden, dat is niet simpel en eigenlijk onmogelijk. Maar wat de werkers tijdens een bezetting wél doen, is laten zien dat zij het zelf kunnen. Het sterkt hún zelfvertrouwen en dat van vele makkers overal. In die zin kan en moet een bezetting een voorbeeld zijn. Een licht op een strijdbare, goeie weg.

Enka

is van ons

TWEE LIP-ARBEIDERS, ROGER EN JACQUES

Jullie hebben zelf het werk georganiseerd bij Lip. Wie bepaalde het werktempo? Werkte iedereen? Of werkten jullie om beurten?

Bezetting loopt

lip

BREDA, 20 sept. 1972

Tussen de spijlen van de grote Enka-poort door heeft mevrouw M. van Meroede uit Breda haar man de ochtendkuis gegeven. Het is dinsdagmorgen kwart over elf. Van Meroede zelf heeft de nacht op Enka doorgebracht en gemeld dat hij tot zijn tevredenheid heeft geslapen.

"Het kan me niet schelen hoe lang we hier moeten blijven", zegt hij, "als we er maar iets mee bereiken. We kunnen niet anders. We hebben niets te verliezen en alles te winnen. Als het bedrijf toch dicht moet, maakt het niet uit of dat een paar dagen eerder gebeurt".

Zijn vrouw vindt dat haar man moet blijven: "Mijn man werkt hier al 34 jaar. Vier kinderen van ons werken hier ook. Deze actie is een wanhopige poging, maar ik wil dat mijn man tot het laatste erbij blijft, al duurt het weken". Ze weet dat de actieleiding voor de meest noodzakelijke dingen zorgt en zelf brengt ze af en toe wat extra's.

Jacques: Eerst werkten mensen overdag en deden 's nachts de nachtwacht. Er waren er toen ook die 's nachts werkten tot 6 uur en dan om 8 uur 's ochtends weer terug kwamen. Ze deden het voor de goeie zaak. Maar ze snaptten wel dat ze zó aan de zaak vastgebakken raakten, dat ze niet meer wisten wat er buiten gebeurde. Daarom organiseerden we later het werk zo, dat iedereen ook aan vergaderingen kon deelnemen, of kon praten met de andere arbeiders of met mensen van buiten. Dat is natuurlijk net zo belangrijk als het werk.

De arbeiders bij Lip hadden een voortreffelijke organisatie. Voor de belangrijkste taken hadden ze commissies van arbeiders. Er was een commissie die de productie organiseerde en het werk verdeelde. Er was er een die de horlogeverkoop regelde en de lonen uitbetaalde. Maar er waren ook commissies die zich met de bevolking in de omgeving van de fabriek bezighielden door ze goed op de hoogte te houden. Tenslotte was er ook een commissie die de bewaking van de fabriek regelde.

Deze bezetting was dus toch veel meer een zaak van de arbeiders zelf dan bijv. bij Enka.

HET USFA-EFFEKT WA GROTER DAN HET DIREKTE RESULTAAT

12 april kregen de moedige bezetters van USFA-Helmond van de Industriebond NKV een zilveren armbandje met de inscriptie „bezetting" en „12-3 12-4". Een symbooltje waarmee de grote bewondering werd geuit voor de mensen, die een maand lang de aandacht van heel Nederland voor hun problematiek en hun overtuiging hebben weten vast te houden.

Bezetters, die nooit eerder aan een soortgelijke actie hadden deelgenomen, maar het wapen bezetting bijzonder tactisch en vol gevoel van verantwoordelijkheid hebben gehanteerd.

Of in dit geval een bezetting noodzakelijk was, is een zaak waarover men kan stoeien, maar dat is een discussie, die te veel beïnvloed wordt door een behaald resultaat, dat de bezetters niet bracht wat men een maximaal resultaat zou kunnen noemen, een volledige garantie van behoud van Philips-werkgelegenheid in Helmond.

Het USFA-effekt

Het USFA-effekt levert ook een diepgaand inzicht in het middel bezetting op. Dit zowel qua wapen als qua wijze waarop tot een bezetting besloten moet worden.

De USFA-bezetting was voor het eerst een bezetting, die vrijwel alleen werd uitgevoerd door vrouwen, en met een klein aantal mensen.

Het USFA-effekt is ook, dat meer mensen zijn gaan nadenken over de positie van de werkende vrouw, en dat men er maar eens vanaf moet dat „het handhaven van werkgelegenheid voor vrouwen niet zo belangrijk is".

Ander USFA-effekt: Heel Nederland zal in de gaten houden of Philips zich werkelijk aan beloften houdt. Zeker aan die om met alle middelen te zoeken naar mogelijkheden om in Helmond Philips werkgelegenheid te brengen.

overgenomen uit Industrie-Revue, blad van de NKV-Industriebond

